

Satakuntaliiton talousarvio 2024 talous- ja toimintasuunnitelma 2024-2026

Maakuntahallitus xx.xx.2023
Maakuntavaltuusto xx.xx.2023

Sisältö

1. Maakuntajohtajalta	1
2. Satakunnan näkymät	3
Väestön väheneminen haasteena.....	3
Työllisyydessä positiivinen trendi.....	3
Vienti vetää aluetaloutta.....	4
3. Toiminta ja tavoitteet	6
Edunvalvonta ja yhteistyö	6
Aluekehitys	8
Alueiden käyttö	10
Hallintopalvelut	13
Henkilöstö ja toimitilat.....	13
Luottamushenkilöhallinto	13
Riskienhallinta	14
4. Talousyhteenveto ja -taulukot	15
Yleisperustelut	15
Talousarvio 2024.....	15
Investointi- ja rahoitusosa.....	16
Projektien rahoitus ja tekninen tuki	17
Taloussuunnitelma 2024-2026.....	18
Jäsenkuntien maksuosuudet vuonna 2024	18

1. Maakuntajohtajalta

Suhdanne tilanne kääntymässä

Suomen Pankin syyskuun 2023 väliennusteen mukaan bruttokansantuote supistuu 0,2 % vuonna 2023. Hinta- ja korkotason nousu sekä heikentynyt vientikysyntä vaikeuttavat talouden elpymistä ja toipumisen ennakoitua olevan hidasta. Myös työllisyyden jo pidempään jatkunut hyvä kehitys pysähtyy. Suomen Pankin väliennusteen mukaan kansainvälisen talouden kehitykseen liittyvät riskit ovat kasvaneet, ja se heijastuu kotimaiseen tuotantoon. Rakentamisen hiipuminen voi tuoda myös pidempiaikaisia ongelmia talouteen.

Valtiovarainministeriön syksyn talousennuste on Suomen Pankin ennustetta positiivisempi ensi vuodelle. Ensi vuonna niin yksityinen kulutus, investoinnit kuin vienti kääntyvät ministeriön ennusteen mukaan kasvuun ja bkt kasvaa 1,2 prosenttia. Pitkän aikavälin ennusteessa odotetaan talouden kasvavan noin 1,5 prosenttia.

Samaan aikaan on uutisoitu investointiaikeista vihreään sähköön ja sitä käyttävään teollisuuteen. Suomen teollisuudessa käynnissä oleva laajamittainen rakenteellinen uudistuminen herättää toivoa talouden taantumasta yli orastavaan kestäväen talouden tervehtymisen aikaan.

Satakunta – Suomen turvallisuusrannikko

Kaksi toisistaan poikkeavaa kehityssuuntaa vaikuttaa Satakunnan tulevaisuusnäkyymiin ylitse muuten. Satakunnan vähenevä väestö lisää yritysten osaajapulaa. **Satakunnan väkiluku oli vuoden 2022 lopussa 212 556 henkilöä.** Väestörakenteemme on maan keskiarvoa iäkkäämpää. Lisäksi maakunnan väestön koulutustaso on alle maan keskiarvon. Työikäisen väestön määrän väheneminen ja työvoiman saatavuusongelmat haastavat myös kunta-alaa, jossa eläköityminen on voimakasta. **Maakunnan nykyinen väestökehitys heikentää Satakunnan tulevaisuusnäkyymiä.** Väestökehityksen negatiivinen trendi vaatii yhteisiä toimia koko maakunnalta.

Venäjän Ukrainaan hyökkäyksen myötä Euroopan toimintaympäristö muuttui. Globaalin geopolitiikan myllerrys vaikutti välittömästi myös Suomeen. Suomesta tuli Naton jäsen 4.4.2023. Suurvaltojen väliset jännitteet pakottavat meitä edelleen vahvistamaan omavaraisuutta ja huoltovarmuutta. **Satakunnalla on merkittävä rooli Suomen turvallisuusrannikkona logistisen sijaintinsa, teollisuutensa, vientisatamiensa ja kahden varuskuntansa vuoksi.** Maamme huoltovarmuuden kannalta maakunnassamme sijaitsee esimerkiksi tärkeää alku- ja elintarviketuotantoa. **Satakunnassa tuotetaan 35 %:a koko Suomen sähköstä.**

Venäjän hyökkäyssota vauhditti koko Euroopan siirtymää vihreään ja päästöttömään energiaan. **Puhtaan siirtymän murros näkyy Satakunnassa ennätyskokoisena suurena investointihalukkuutena.** Vireillä olevat investointihankkeet kattavat 1 600 MW aurinkovoimaa, 1 600 MW maatuulivoimaa ja 4 300 MW merituulivoimaa. **Satakunnassa on myös monia vihreään siirtymään liittyviä teollisuushankkeita, kuten akkumateriaalien ja vedyn valmistamista.**

Teollisuuden siirtyminen vihreään energiaan toimii yrityksille kilpailuvalttina. Puhdas energia lisää myös alueellista kilpailukykyämme. Satakunta houkuttelee tuotantoa mm. hyvillä siirtoyhteyksillä ja vihreään tuotantoon soveltuvilla alueilla. Rahoituskustannusten nousu ja työvoiman saatavuuden ongelmat voivat kuitenkin lykätä investointeja.

Satakunnan osuus Suomen viennistä on 8,1 %, kun väestöosuus jää 3,8 %:iin. Puhtaiden ratkaisujen investointipotentiaali ja digitalisaatio ovat erityinen mahdollisuus Satakunnassa uusteollisuudelle. **Monipuolistuva ja vahvistuva elinkeinoelämä sekä maakunnan merkityksellisyys kokonaisturvallisuudelle luovat positiivisen tulevaisuusnäkyvän Satakuntaan.** Positiivinen trendi vaatii toteutukseen yhteisiä toimia koko maakunnalta.

Kuntien tiukkeneva talous

Kuntiin kohdistuu nyt muutoksia muutosten perään. Se vaikeuttaa kuntien talousarvion laadintaa ensi vuodelle. Pääasiassa kuntahallinnon menojen kasvuun vaikuttaa hintojen nousu ja kunta-alalle neuvotellut palkkaratkaisut. Kuntahallinnon pahe-neva työvoimapula voi heikentää palvelujen saata-vuutta tai johtaa kustannusten ennakoitua suu-rempaan nousuun.

Sosiaali-, terveys- ja pelastuspalveluiden uudis-tus vuoden 2023 alussa ja vuoden 2025 työ- ja elinkeinopalvelupalveluiden uudistus vaikutta-vat merkittävästi kuntien toimintaan ja talouteen tulevina vuosina. Valtionosuuksien väheneminen tekee talousarvion valmistelusta entistä vaikeam-paa. Jatkossa yleisellä työllisyyskehityksellä on ny-kyistä suurempi vaikutus kuntien talouteen. Sivi-s-tyspalveluiden ohella kunnat panostavat entistä enemmän elinvoimansa kasvattamiseen.

Uudistuva Satakuntaliitto

Vuosi 2023 oli Satakuntaliitossa muutosten aikaa. Uuden maakunta- ja hallintojohtajan myötä lii-tossa aloitettiin oman toiminnan tarkastelu ja yh-teisen tulevaisuustavoitteen määrittely. **Satakun-taliiton toimintastrategian avulla luodaan vuo-den 2024 aikana koko organisaatiolle yhteiset oman toimintamme pitkän aikavälin tavoitteet sekä toimialoja ja jokaisen omaa työtehtävää mää-rittävät vuositavoitteet.**

Vuoden 2024 talousarviota ja vuosien 2024 - 2026 toimintasuunnitelmaa on jo uudistettu. Tavoite on selkeyttää tulevia toiminnan tavoitteita ja paino-pisteitä. Kaiken toiminnan perusteena ovat aina Satakuntaliiton lakisääteiset tehtävät ja maakun-taohjelmasta ilmenevät strategiset painotukset, vaikka niitä ei enää erikseen mainita tässä asiakir-jassa.

Osaava, hyvinvoiva ja motivoitunut henkilöstö on Satakuntaliiton tärkein voimavara. Satakun-taliitossa on 22 vakituisessa työ- tai virkasuhteessa olevaa työntekijää. Määräaikaisissa työtehtävissä on viisi henkilöä. Asiantuntijaorganisaatiossa psy-kososiaalisen kuormituksen riskit ovat korostu-neet ja ne näkyvät myös Satakuntaliitossa. Jatkuva

tietotulva ja muutokset toimintaympäristössä kuormittavat. Tarve uuden oppimisille haastaa jo-kaista asiantuntijaa.

Vuonna 2024 jatketaan työhyvinvointia tukevia toimia. Lähijohtamista kehittämällä tavoitellaan valmentavaa ja yksilöä tukevaa johtamista. Henki-löstökokousta uudistamalla pyritään lisäämään jo-kaisten mahdollisuutta osallisuuteen koko organi-saatiota koskettavissa asioissa. Työhyvinvointia parannetaan kehittämällä oman työn johtamista ja tarvittaessa tuetaan jaksamista yksilöllisin rat-kaisun.

Toimialojen tavoitteet vuodelle 2024 löytyvät toimintasuunnitelman tulevilta sivuilta. Alueke-hittämisen toimialalla käynnistyy uuden, vuosille 2026-2029 ulottuvan maakuntaohjelman laatimi-nen. Tärkeä kehittämistehtävä on myös kansain-välisen osaamisen ja maahanmuuton strategisen ohjelman laadinta Satakuntaan. Alueiden käytön toimialalla vuoden 2024 isoin tavoite on Satakun-nan maakuntakaavan 2050 valmisteluvaiheen ai-neiston laadinta.

Hallintopalveluiden päätavoitteet koskevat liiton sisäisten palvelujen kehittämistä ja toimintamal-lien uudistamista. Edunvalvonnan, viestinnän ja yhteistyön osalta merkittävä tavoite on Satakun-nan yhteisen brändityön käynnistyminen ja valta-kunnallisen edunvalvontatyön kehittäminen.

Satakuntaliiton vuoden 2024 talousarvio perus-tuu 4 %:n kuntarahoitusosuuden kasvulle. Koro-tus tuo lisää tuloja 95 600 euroa, mutta valtaosa eli noin 80 000 euroa lisäyksestä menee työ- ja vir-kaehtosopimusten mukaisesti palkankorotuksiin. Uusi viestinnän asiantuntijan työsuhte ja alkava maakunnallinen brändityö pyritään kattamaan muilla järjestelyillä. **Talousarvio on menojen ja tu-lojen osalta tasapainotettu.** Talousarvion toimin-takulut ovat yhteensä 2,9 milj. euroa, joka on sa-malla tasolla, kuin aikaisempien vuosien talousar-viot.

Omaa toimintaamme kehittämällä pyrimme vas-taamaan parhaalla tavalla perussopimuksemme 3§:n tavoitteisiin toimia Satakunnan maakunnan, kuntien ja asukkaiden eduksi.

Kristiina Salonen

2. Satakunnan näkymät

Väestön väheneminen haasteena

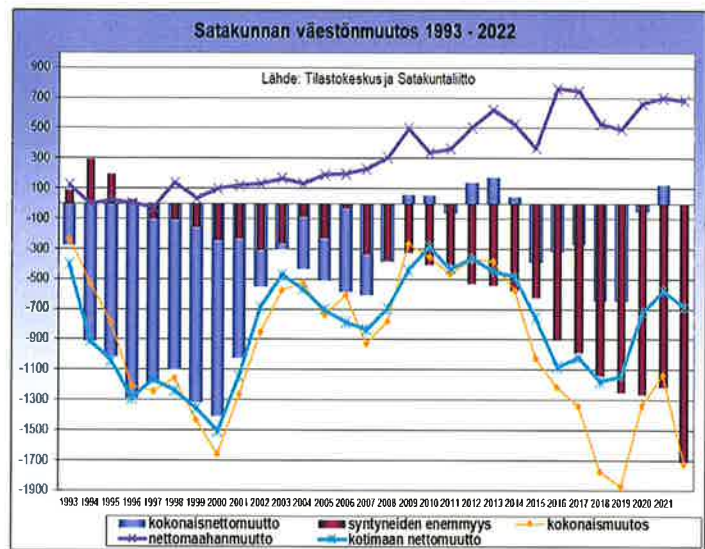
Satakunnan väestömäärä on laskenut jo pitkään. Vuonna 1993 alkaneella ajanjaksolla suurin vähenys kirjattiin vuonna 2019. Vuosituhannen vaihteen tienoilla pudotus oli lähes samaa luokkaa. Vuosituhannen alun ja viime vuosikymmenen puolivälin välisenä aikana väestön lasku oli selvästi maltillisempaa.

Satakunnan väkiluku oli vuoden 2022 lopussa 212 556. Porin seutukunnassa asui 129 224, Rauman seutukunnassa 65 573 ja Pohjois-Satakunnassa 17 759 henkilöä. Väestörakenne on maan keskiarvoa iäkkäämpää. Vuonna 2022 Satakunnassa työikäisten osuus oli 57,7 %, kun koko maassa osuus oli 61,6 %. Alle 15-vuotiaiden osuus oli myös alempi, 13,9 % vs. 15,1 %. Vastaavasti yli 65-vuotiaiden osuus oli Satakunnassa 28,5 %, kun valtakunnallisesti se jäi 23,3 %:iin.

Väestökadon rakenne on kuitenkin muuttunut huomattavasti vuosien varrella. Aiemmin vähennys johtui lähes täysin kuntien välisen muuttoliikkeen tappiosta, sillä syntyvyys oli vielä lähes yhtä suurta kuin kuolleisuus. Viime vuosikymmenen aikana negatiivinen nettosyntyvyys on vähitellen kohonnut merkittäväksi syyksi

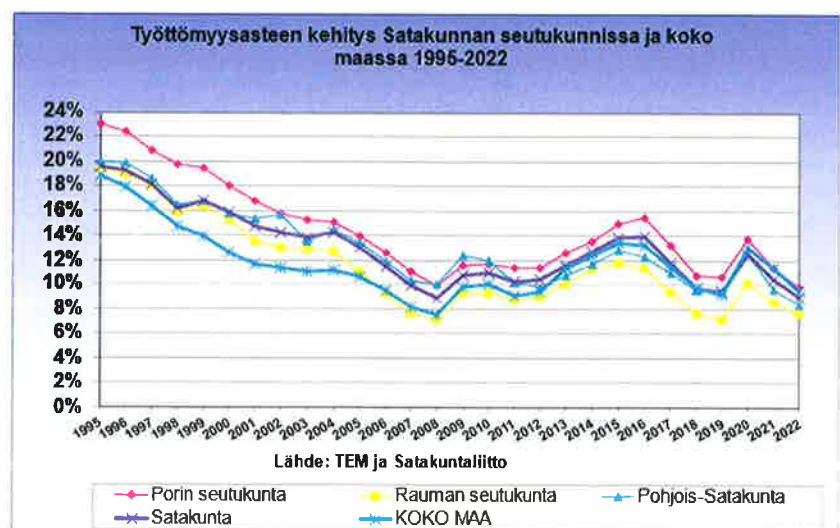
väestötappioon, sillä syntyvyys on selvästi heikentynyt viime vuosikymmenen puolivälin jälkeen. Kuolleiden määrä on myös kasvanut loivasti.

Tällä vuosikymmenellä kuntien välisen muuttoliikkeen tappio on supistunut mm. koronan ja laskevan taloussuhdanteen myötä. Kun samalla kansainvälisen muuttoliikkeen on pysynyt selvästi voiton puolella, on kokonaisuutena kääntynyt ajoittain positiiviseksi. Tämä on lieventänyt väestön laskua. Toisaalta nettosyntyvyys on edelleen supistunut ja vuosi 2022 oli selvästi heikoin tarkasteluajanjakso.

Työllisyydessä positiivinen trendi

Satakunnan työttömyysaste oli TEM:n työnvälitystilaston mukaan ainakin 90-luvulta alkaen vuoteen 2020 asti maan keskiarvoa korkeampi, joskin ero kaventui vuosien varrella. Tilanne muuttui vuonna 2020, josta lähtien Satakunnan työttömyysaste on jäänyt alle valtakunnallisen tason.

Seutukunnittaiset erot ovat pysyvän luonteisia, sillä Rauman seutukunnassa työttömyysaste on pysytellyt alle maan keskiarvon viitisentoista vuotta ja ollut jatkuvasti alle muiden seutukuntien. Porin seutukunnassa työttömyys on ollut korkeinta, mutta työttömyyden taso on keskimäärin madaltanut huomattavasti 1990-luvun puolivälistä lähtien. Pohjois-Satakunnassa kehitys on ollut lähellä Rauman seutukuntaa.

Satakunnan työllisyyskatsauksen mukaan Satakunnassa oli heinäkuun lopussa 9 360 työtöntä työnhakijaa, mikä on vajaat 40 henkeä (0,4 %) enemmän kuin vuotta aikaisemmin. Heinäkuun aikana työttömien määrä nousi noin 440 hengellä. Työttömien työnhakijoiden osuus työvoimasta oli heinäkuussa 9,8 %. Kesän aikana työttömyydessä on ollut tavanomaista kausivaihtelun mukaista nousua. Lisäksi vaikka työttömyys on hieman noussut vuoden takaiseen verrattuna, on työttömyyden kehitys muuten alkuvuoden aikana seurailut viime vuoden kehitysuraa.

Eri ryhmissä työttömyyden kehitys on kuitenkin poikennut toisistaan. Yli 50-vuotiaiden työttömien työnhakijoiden määrä vielä laskenut. Nousua on ollut etenkin ulkomaalaisten

työttömyydessä. Työvoiman kysyntä on hiljentynyt viime vuoteen verrattuna. Työ- ja elinkeinotoimistossa oli heinäkuussa Satakunnassa yhteensä 2 830 avointa työpaikkaa, joista kuukauden aikana avautuneita uusia työpaikkoja oli vajaat 1 300.

Satakunnan työllisyysaste eli työllisten osuus työikäisestä väestöstä on ollut pitkään lähellä maan keskiarvoa. Satakunnassa se oli vuonna 2022 73,2 %, kun taas koko maassa keskimäärin 73,8 %. Molemmilla alueilla työllisyysaste on kohonnut merkittävästi 1990-luvun puolivälistä lähtien. Satakunnassa kasvuvauhti on ollut maan keskitasoa hieman nopeampi, tosin Satakunnassa lähettösokin oli matalampi.

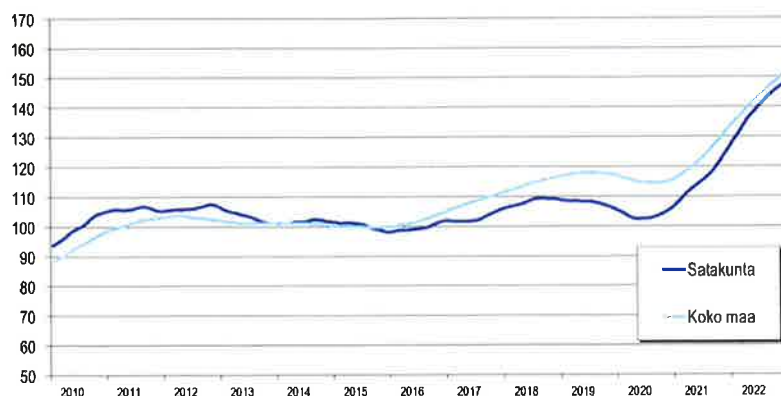

Vienti vetää aluetaloutta

Satakunnan taloutta leimaa edelleen teollisuuden suuri osuus sekä työpaikoista että liikevaihdosta. Satakunnan talous kasvoi edelleen vuoden 2022 heinä-joulukuun aikana. Teollisuudessa liikevaihto kohosi yhä nopeasti, osin jopa poikkeuksellisen ripeästi.

Eniten kasvaneita aloja olivat metsäteollisuus, metallien jalostus, konepajat ja automaatio. Liikevaihdon kasvun taustalla piilee hyvin vahvasti myös hintojen nousu etenkin teknologiateollisuudessa. Tosin usealla teollisuuden haaralla henkilöstöä lisättiin edelleen, mikä viittaa tuotannon nousuun.

Liikevaihdon kehitys Satakunnassa ja koko maassa (2015=100)

Satakunnan rakentamisen ja palvelualueiden liikevaihto kohosi edelleen loppuvuonna. Monilla päätoimialoilla henkilöstömäärä kääntyi kuitenkin laskuun, mikä antaa viitteitä talouden jäähtymisestä. Toisaalta yleinen palkkasumman kasvu viittaa osaltaan talouden pysyneen ainakin kohtalaisessa vireessä. Talous on kasvanut Satakunnassa loppuvuonna 2022 edelleen vähän nopeammin kuin valtakunnallisesti lähinnä teollisuuden vahvemman vedon ansiosta.

Vuoden 2023 tammi-maaliskuussa talous on alkanut selvemmin jäähtyä, sillä maakunnan teollisuuden liikevaihto ja vienti kääntyivät laskuun ja myös rakennusalan tilanne näyttää vaikealta. Sen sijaan kauppa ja palvelut kasvattivat edelleen liikevaihtoaan, joskin niissäkin ainakin osa kasvusta on tullut nousevista hinnoista. Kehitys on ollut kauppa lukuun ottamatta alle maan keskitason, mutta kokonaisuudessaan maakunnan liikevaihto nousi yhä aavistuksen verran.

Henkilöstömäärätkin ovat olleet pääosin edelleen kasvussa vuoden 2023 ensimmäisellä neljänneksellä sekä Satakunnassa että valtakunnallisesti. Satakunnassa teollisuuden ja rakentamisen kasvu ylitti maan keskiarvon, mutta kaupassa ja palveluissa kehitys jäi vaimeammaksi, ja kaupassa kirjattiin pientä laskua. Tämän vuoksi Satakunnassa kaikkien toimialojen yhteenlaskettu henkilöstön nousu jäi valtakunnan keskitasoa heikommaksi vuoden 2023 ensimmäisellä neljänneksellä.

Satakunta on hyvin vientivetoinen maakunta, joten alue on maailmme erittäin merkittävä hyvinvoinnin tuottaja. Satakunnan avoimuusindeksi (vientä Tullin mukaan suhteessa BKT:hen) on maan korkeimpia, 49 %, kun koko maassa keskimäärin se on 24 % (v. 2020). Satakunnan viennin arvo on maakunnista neljänneksi korkein v. 2022 (Tulli).

Satakunnan osuus Suomen viennistä on 8,1 %, kun väestöosuus jää 3,8 %:iin. Tullin mukaan Satakunnan viennin arvon kasvu oli 35,6 % vuoden 2022 aikana edellisvuoteen verrattuna (koko maa 18,7 %). Satakunnan viennin arvo henkeä kohden on toiseksi

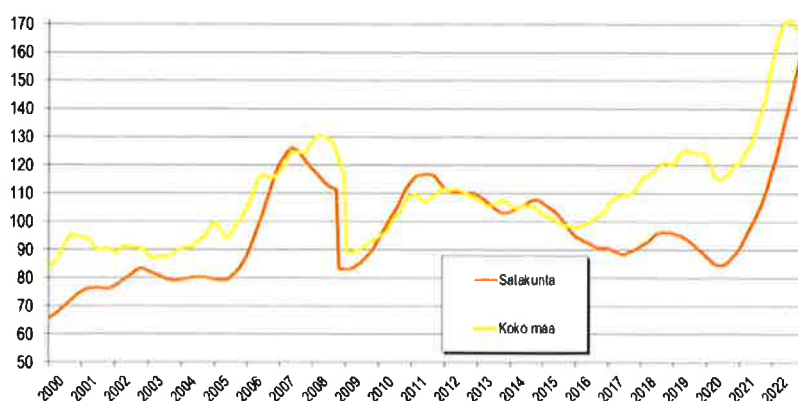
korkein 19 maakunnasta, 31 000 €, kun maassa keskimäärin se on 14 700 € (v. 2022, Tulli).

Satakunnassa teollisuuden viennin arvo kohosi yhä voimakkaasti vuoden 2022 heinä-joulukuussa. Kohonneet tuottajahinnat vaikuttavat suurelta osin nousun taustalla. Sekä metsä- että erityisesti teknologiateollisuus ylsivät huippulukemiin. Koko teollisuuden viennin arvon kasvu jatkui siten hyvin vahvana. Myös elintarviketeollisuus menestyi. Maassa keskimäärin viennin arvon nousu jatkui Satakuntaa selvästi vaimeampana etenkin metallialoilla. Tärkeimmät vientialat, metsä- ja teknologiateollisuus, ylsivät silti poikkeuksellisen ripeään kasvuun. Vuoden 2023 tammi-maaliskuussa viennin arvo kääntyi Satakunnassa laskuun (-6,4 %) heikkenevän talouskehityksen myötä. Koko maassa vienti aleni vähemmän (-0,6 %).

Satakunnan teollisuuden viennin arvosta 60 % syntyy teknologiateollisuudessa (3,9 mrd. €), 32 % metsäteollisuudessa (2,1 mrd. €) ja 1 % elintarviketeollisuudessa (54 milj. €) vuonna 2022. Lopusta noin 7 %:sta (432 milj. €) valtaosa muodostuu kemianteollisuudesta. Yhteensä teollisuuden viennin arvo oli 6,4 mrd. € vuonna 2022.

Vientiin suuntautuvan tuotannon ohella Satakunnan satamien osuus Suomen viennistä tonneissa on korkea, 10,4 %, ja myös osuus tuonnista on lähes yhtä merkittävä, 8,6 % (yht. 9,5 %), kun väestöosuus on 3,8 % (v. 2022). Esim. viennissä osuus on lähes kolminkertainen väestöosuuteen nähden.

Teollisuuden viennin kehitys Satakunnassa ja koko maassa (2015=100)

3. Toiminta ja tavoitteet

Edunvalvonta ja yhteistyö

Satakuntaliitto edistää perussopimuksensa mukaisesti maakunnan henkistä ja aineellista vaurastumista sekä hyvän ympäristön turvaamista. Tehtävämme on valvoa maakunnan etua. Maakunnallisella edunvalvonnalla vaikutetaan erityisesti poliittiseen päätöksentekoon Suomessa ja EU:ssa. Satakuntaliitto vahvistaa maakunnan sisäistä sekä kuntien ja kuntayhtymien välistä yhteistyötä.

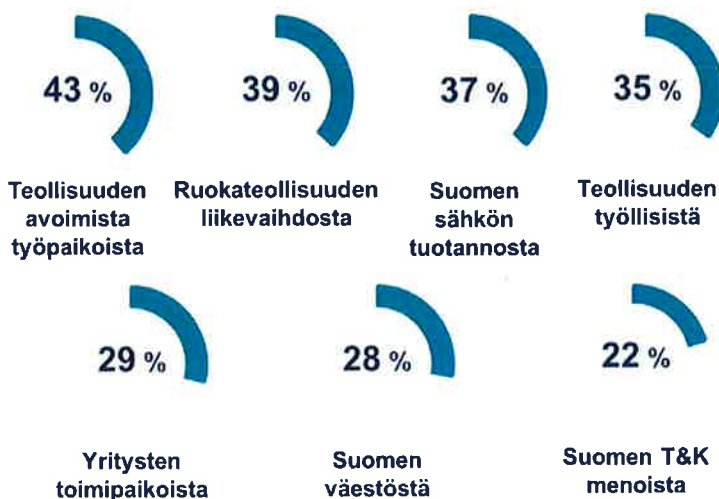
Suomen menestys kasvaa lännessä

Länsi-Suomen maakuntaliitot tekivät yhteiset hallitusohjelmataavoitteet keväällä 2023. Sen jälkeen liitot aloittivat yhteisen visiotyön ja liikennestrategian päivityksen toimenpideohjelmalla. Näiden avulla pyritään lisäämään yhteistä vaikuttamistyötä kansallisella tasolla. Vuoden 2024 aikana

Länsi-Suomen maakuntaliitot jatkavat yhteisen edunvalvontatyön systematisointia.

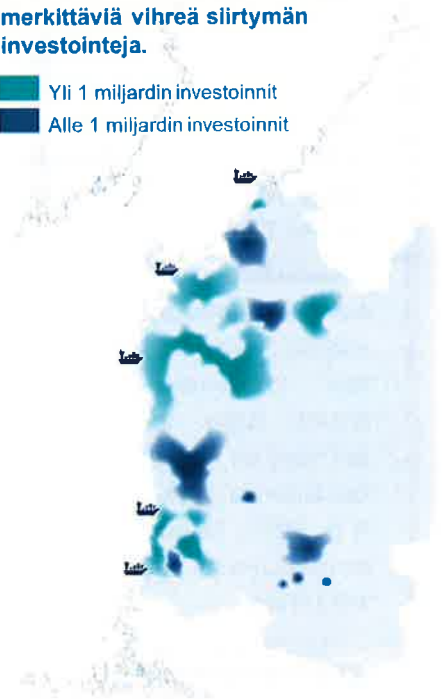
Satakuntaliiton oman edunvalvonnan roolista selkiytetään vaikuttavuuden lisäämiseksi. Maakunnallinen edunvalvonta on koko maakuntaliiton tehtävä, ja sitä tehdään laajassa yhteistyössä muiden maakunnan toimijoiden kanssa. Satakuntaliiton omat kevään 2023 hallitusohjelmataavoitteet toimivat edelleen edunvalvontatyön pohjana. Kuitenkin toimintaympäristön muutokset ja esimerkiksi puhtaan siirtymän investointipotentiaalit vaativat liiton edunvalvontatyöltä reagoinnin sijaan myös proaktiivisuutta. Hallitusohjelmakirjausten toimeenpanot, lainvalmistelut, vuosittainen valtion talousarvio ja lisätalousarvio vaativat jatkuvaa vaikuttamistyötä.

Toimenpideohjelma tukee Länsi-Suomen vahvuuksia

Länsi-Suomeen on suunnitteilla merkittäviä vihreä siirtymän investointeja.

Yli 1 miljardin investoinnit
Alle 1 miljardin investoinnit

3

LÄNSI-SUOMEN VAHVUUDET. KARTAN TIEDOT: VIHREÄN SIIRTYMÄN DATAIKKUNA, EK 2023. RAPORTTI LÄNTISEN TEOLLISUUS-
VYÖHYKKEEN INVESTOINTIEN JA LIIKENTEEN TULEVAISUUS, 2023

Kansainvälisyys

Satakuntaliiton kansainvälistä toimintaa selkiytetään vuoden 2024 aikana. Samalla EU-tasoista edunvalvontaa kehitetään yhdessä Länsi-Suomen Allianssin (WFA) ja Länsi-Suomen maakuntien Eurooppa-toimiston (WFEO) kanssa. Uusi Euroopan parlamentti valitaan vaaleilla kesäkuussa 2024. Seuraavaa EU:n alue- ja rakennepoliitikan ohjelmakautta valmistellaan jo. On tärkeää olla mukana vaikuttamassa sen linjauksiin vuoden 2024 aikana.

Viestintä ja brändityö

Satakuntaliitto on syksystä 2023 alkaen ollut ilman viestinnän asiantuntijaa. Liiton on kuitenkin pystyttävä aktiiviseen viestintään monin eri tavoin. Vaikka viestinnän työ on osa jokaisen asiantuntijan tehtäväkuvaa, Satakuntaliitto tarvitsee viestinnän osaajaa viestimään, koordinoimaan ja kehittämään yhteistä viestintäämme. Viestintää uudistetaan vuonna 2024 viestinnän asiantuntijan avulla.

Samalla aloitamme maakunnallisen brändityön, jonka päämääränä on osallistaa alueen toimijat kirkastamaan sitä, mistä Satakunta haluaa olla tunnettu. Tavoitteena on vuoden 2024 aikana löytää yhteinen brändin kärki.

TAVOITE	TOIMENPITEET
1. Satakunnan väestöennusteen suuntaan vaikuttaminen	-Kansainvälisen osaamisen ja maahanmuuton strateginen ohjelma Satakuntaan – selkeä maakunnallinen tavoite, toimenpiteet ja seuranta -Puhtaan energian murroksen ja sitä seuraavan kasvun hyödyntäminen maakunnallisesti -Työvoiman tarpeiden ja osaamisen ennakointi
2. Satakunnan tunnettavuuden ja vetovoimaisuuden lisääminen	- Maakunnallisen brändityön aloitus - Satakuntaliiton viestijän rekrytointi
3. Edunvalvonnan proaktiivisuus	-Edunvalvontatyön roolitus ja aikatauluttaminen -Hallitusohjelman ja lainsäädännön seuranta sekä vaikuttamistyön kehittäminen -Länsi-Suomen liittojen yhteisen edunvalvonnan systematisointi -SuomiAreenan aikaisen edunvalvontatyön tavoitteellistaminen
4. Yhteistyön kehittäminen	-Kuntajohtajakokouksen kehittäminen ja koulutuskokonaisuuden järjestäminen - Vaalien jälkeen aloittaneen Satakunnan kansanedustajat -ryhmän toiminnan aktivoiminen -Liiton luottamushenkilöiden vaikuttamismahdollisuuksien parantaminen - Satakuntavaltuuskunnan kehittäminen

Aluekehitys

Satakuntaliiton aluekehityksen toimialan tavoitteet muodostuvat tehtävistä, jotka perustuvat Satakuntaliiton perussopimukseen sekä lakiin alueiden kehittämistä ja Euroopan unionin alue- ja rakennepolitiikan toimeenpanosta.

Maakuntaohjelmatyö

Vuoden 2024 aikana toteutetaan Satakunnan maakuntaohjelman 2021-2025 lakisääteinen väliarviointi yhteistyössä Länsi-Suomen muiden maakuntaliittojen kanssa.

Uuden maakuntaohjelmatyön 2026-2029 käynnistäminen loppuvuonna 2024. Ohjelma valmistellaan osallistavassa prosessissa yhteistyössä keskeisten sidosryhmien kanssa. Valmistelutyötä varten laaditaan erillinen osallisuus- ja arviointisuunnitelma (OAS).

Aluekehittämisen keskustelut

Satakuntaliitto jatkaa myös Vuoden 2024 aikana aluekehittämisen keskusteluja (ALKE-keskustelut) yhteistyössä Valtioneuvoston kanssa.

Toimintaympäristön seuranta

Aluekehityksen toimiala seuraa Satakunnan toimintaympäristön muutosta ja osaamistarpeiden ennakkointia. Vuoden aikana julkaistaan kaksi

Satakunnan talous-katsausta sekä laaditaan maakuntavaltuustolle aluekehityksen tilannekuvaraportti.

Satakuntaliiton aluekehitys ja maakunnan keskeiset kehittämistoimijat jatkavat systemaattista ja jatkuvaa vuoropuhelua maakunnan kehittämiseksi ja alue-ennakoinnin sekä tutkimus-, kehittämis- ja innovaatiotoiminnan toteuttamiseksi. Vuoden aikana osallistutaan myös erilaisten kansallisten työryhmien toimintaan. Osaavan työvoiman saamisen kannalta keskeinen teema vuonna 2024 on kansainvälisen osaamisen sekä työ- ja koulutusperäisen maahanmuuton edistäminen Satakunnassa.

Satakuntaliitto toimii EU:n alue- ja rakennepolitiikan rahoituksen välittävänä toimielimenä

Satakuntaliitto vastaa Euroopan aluekehitysrahaston (EAKR) sekä oikeudenmukaisen siirtymän (JTF) rahastojen hallinnoinnista ja toimeenpanosta sekä kansallisen aluekehitysrahoittajan tehtävistä Satakunnassa.

Lisäksi Satakuntaliitto koordinoi Länsi-Suomen maakuntien alue- ja rakennepolitiikan ohjelmakauden 2021-2027 toteutusta osana kansallista Osaava ja innovatiivinen Suomi-ohjelmaa. Aluekehityksen toimiala huolehtii lisäksi Maakunnan yhteistyöryhmän (MYR) sekä sen sihteeristön (MYRS) toiminnasta.

TAVOITE	TOIMENPIDE
Huolehditaan maakunnan pitkän aikavälin Satakuntastrategian sekä maakuntaohjelman toimeenpanosta sekä seurannasta.	Toteutetaan lakisääteinen maakuntaohjelman 2022-2025 tavoitteiden ja toimeenpanon arviointi ulkopuolisen arvioitsijan toimesta yhteistyössä Länsi-Suomen muiden maakuntaliittojen kanssa. Käynnistetään loppuvuonna 2024 uuden maakuntaohjelman valmistelu vuosille 2026-2029 Työ- ja elinkeinoministeriöltä saatavan ohjeistuksen mukaisesti. Laaditaan valmisteluprosessista osallisuus- ja arviointisuunnitelma, (OAS). Alke-keskustelut. Toteutetaan aluekehittämislainsäädännön (756/2021) mukaiset alueiden kehittämisen keskustelut helmi-maaliskuussa 2024 yhteistyössä Työ- ja elinkeinoministeriön ja Valtioneuvoston kanssa. Vastataan Satakunnan alke-keskustelujen valmistelusta ja tavoitteiden asetannasta yhteistyössä Satakunnan sidosryhmien kanssa. Huolehditaan Satakunnan aluekehittämiskeskustelujen seurannasta yhteistyössä Työ- ja elinkeinoministeriön ja Valtioneuvoston kanssa.
Huolehditaan aluekehityksen toimintaympäristön muutosten sekä osaamistarpeiden seurannasta sekä ennakkoinnista	Julkaistaan Satakunnan aluekehityksen tilannekuvaraportti maakuntavaltuustolle, ja se julkaistaan joulukuussa 2024. https://satakunta.fi/aluekehitys/alue-ennakointi-ja-aluuetieto/

	<p>Seurataan älykkään erikoistumisen toimeenpanon vaikuttavuutta sekä TKI-toiminnan ja elinkeinojen kehitystä osana <i>Satakunnan talous –katsausta</i>, joka julkaistaan touko- ja marraskuussa. Aineisto on ladattavissa https://satakunta.fi/aluekehitys/alue-ennakointi-ja-alue tieto/</p> <p>Huolehditaan osaamistarpeiden ennakoinnista yhteistyössä maakunnan koulutusorganisaatioiden ja elinkeinoelämän kanssa. Ennakoinnin tuloksia tarkastellaan alue-ennakoinnin johtoryhmässä sekä toisen asteen ammatillisen koulutuksen neuvottelukunnan kokouksissa. Johtoryhmä käy läpi mm. eri megatrendien vaikutusta Satakunnalle, Satakunnan tutkimus-, kehittämis- ja innovaatiotoimintaa (TKI), Satakunnan tilastoasioita sekä alueellisten osaamistarpeiden ennakoimista.</p> <p>Toteutetaan maakunnan <i>älykkään erikoistumisen mukaisia</i>, hanke- ja muille kehittämistoimijoille suunnattuja tutkimus- kehittämis- ja innovointi- (TKI) foorumeita. Edistetään eri muodoissa Satakunnan elinkeinoelämän toimintaedellytysten ja älykkään erikoistumisen sekä osaamisen kehittämistä.</p> <p>Järjestetään marraskuussa 2024 vuosittainen Tulevaisuusfoorumi, jossa tarkastellaan maakunnallisen kehittämisen ajankohtaisia teemoja. Foorumi järjestetään yhteistyössä maakunnan koulutusorganisaatioiden ja elinkeinoelämän kanssa.</p>
Kuntien välisen, kuntien ja maakunnan välisen sekä ylimaakunnallisen yhteistyön edistäminen	<p>Satakuntaliitto ja maakunnan keskeiset kehittämistoimijat käyvät systemaattista ja jatkuvaa vuoropuhelua maakunnan kehittämiseksi ja alue-ennakoinnin sekä tutkimus-, kehittämis- ja innovaatiotoiminnan toteuttamiseksi.</p> <p>Aluekehityksen toimialan edustajat ovat osallistuvat mm. Rauman elinkeinoneuvottelukunnan, Porin elinkeinoryhmän, ELY:n maahanmuuton ja kotoutumisen yhteistyöryhmän, Kansainvälisen osaamisen ja työperäisen maahanmuuton strategisen työohjelman ohjausryhmän sekä ELY:n alueelliset kehitysnäkymät -raadit toimintaan.</p> <p>Aluekehityksen toimiala koordinoi ja kutsuu koolle mm. seuraavia työryhmiä:</p> <p>Satakunnan ilmastoyhteistyöryhmä, Satakunnan kuntien kulttuuriverkosto, Satakunnan matkailufoorumi, Satakunnan toisen asteen ammatillisen koulutuksen neuvottelukunta.</p> <p>Osallistutaan aluekehittämisen kansallisten yhteistyöryhmien ja verkostojen toimintaan.</p>
Edistetään aluekehityksen kansallisten yhteyksien ja verkostojen toimintaa	<p>Aluekehityksen edustajat osallistuvat myös mm. Uudistuva ja osaava Suomi 2021–2027 seurantakomitean ja sihteeristön sekä EAKR- ja JTF-jaostojen toimintaan. Lisäksi osallistutaan Työ- ja elinkeinoministeriön ajankohtaisista aluekehittämisestä -työryhmän (ALKE-johtajat), maakuntien tilastovastaavien verkoston, Maakuntien ennakoivastaavien verkoston sekä Luovan ja kulttuurialan innovaatio-osaamisen johtoryhmän toimintaan.</p>
Edistetään maakunnan kansainvälisten verkostojen ja yhteyksien toimintaa	<p>Työ- ja koulutusperäisen maahanmuutto. Satakuntaliitto edistää vuoden 2024 aikana tiiviissä yhteistyössä mm. Satakunnan ELY-keskuksen ja TE-toimiston sekä Porin ja Rauman kaupunkien, kauppakamarien ja yrittäjähdistysten kanssa <i>kansainvälisen osaamisen sekä maahanmuuton strategisen työohjelman</i> laadintaa.</p> <p>Osallistutaan Euroopan komission innovaatio-ohjelman mukaisten alueellisten innovaatiolaaksojen toimintaan kiertotalousteemassa sekä tehdään tarvittaessa yhteistyötä muiden maakuntien koordinoimien teemojen kanssa. Välitetään tietoa ja luodaan edellytyksiä maakunnan toimijoiden kytkeytymiselle kansainvälisiin kumppanuuksiin.</p> <p>West Finland European Office (WFEO): Jatketaan yhteistyötä Länsi-Suomen maakuntaliit-tojen yhteisen Brysselin edunvalvontatoimiston kanssa. Edistetään WFEO:n toimiston edustajien vierailuja Satakunnassa.</p> <p>Kannustetaan satakuntalaisia toimijoita osallistumaan ja esittelemään toimintaansa (The European Regions Research and Innovation Network) ERRIN-verkoston tapahtumissa.</p> <p>Aluekehityksen toimialan edustajat osallistuvat EU-komission älykkään erikoistumisen työryhmän työskentelyyn.</p> <p>Edistetään Euroopan alueellisen yhteistyö (EAY) -tavoitteen ohjelmien, eli Interreg-ohjelmien toimintaa Satakunnassa. Osallistutaan Interreg-ohjelmien hallintoon ja toimeenpanoon.</p>

Maakunnallisen identiteetin ja kulttuurin edistämisen osana maakunnallista strategiatyötä	Edistetään Satakunnan kulttuuristrategian toimeenpanoa ja huolehditaan kulttuuristrategian seurannasta. Jatketaan 1.1.2023 alkanutta Ilon ja valon Satakunta – kuntien kulttuuri-toiminnan alueellisen kehittämishankkeen toteutusta. Hanke edistää Satakunnan kulttuuristrategian toimeenpanoa, toimenpiteitä ja seurantaa. Toteutetaan maakunnalliset kulttuuri- ja matkailufoorumit
Vastataan EU:n alue- ja rakennepoliittikan rahastojen hallinnoinnista ja toimeenpanosta sekä kansallisen aluekehitysrahoittajan tehtävistä Satakunnassa.	<p>Jatketaan alue- ja rakennepoliittikan välittävän toimielimen tehtävän hoitoa EAKR- ja JTF-hankkeiden osalta vuonna 2024. Avataan vuoden 2024 aikana useampia hankehakukierroksia. Järjestetään haku- ja rahoitusinfoja. Huolehditaan myös päättyneen ohjelmakauden 2014-2020 toimeenpanosta.</p> <p>Huolehditaan Maakunnan yhteistyöryhmän (MYR) sekä sen sihteeristön (MYRS) toiminnasta. Maakunnan yhteistyöryhmä kokoontuu vuoden 2024 aikana yhteensä viisi kertaa. MYR-sihteeristö kokoontuu myös vähintään viisi kertaa ennen MYR:n kokouksia.</p> <p>Koordinoidaan Länsi-Suomen maakuntien alue- ja rakennepoliittikan ohjelmakauden 2021-2027 toteutusta osana kansallista Osaava ja innovatiivinen Suomi-ohjelmaa. Aluekehityksen toimiala vastaa Länsi-Suomen alue- ja rakennepoliittikan (AURA)-ohjelman koordinaatioyöryhmän koolle kutsumisesta.</p> <p>Avataan kansallisen rahoituksen hakuja, mikäli TEM myöntää uutta rahoitusta. Ohjataan ja valvotaan käynnissä olevia AKKE- ja AIKO-hankkeita.</p>

Alueiden käyttö

Satakuntaliiton alueiden käytön toimialan tavoitteet muodostuvat tehtävistä, jotka perustuvat Satakuntaliiton perussopimukseen ja maankäyttö- ja rakennuslakiin sekä lakiin alueiden kehittämisestä ja Euroopan unionin alue- ja rakennepoliittikan toimeenpanosta.

Maakunnan suunnittelu

Alueiden käytön toimialalla vuoden 2024 keskeisenä toimenpiteenä on **Satakunnan maakunta-kaavan 2050** valmisteluvaiheen aineiston laadinta. Valmisteluvaiheen aineisto laaditaan vuorovaikutuksessa kuntien, viranomaisten, sidosryhmien ja toimijoiden kanssa. Vuoden aikana järjestetään valmisteluvaiheen aineiston kuulemismenettyt ja loppuvuoden aikana tarkastellaan saatua palautetta ja valmistellaan palautteisiin vastineita. Saadun palautteen perusteella tehdään aineistoon tarvittavia muutoksia ja täydennyksiä sekä käynnistetään mahdollisten lisäselvitysten laatiminen.

Vuoden 2024 lopulla valmistaudutaan Satakunnan maakunta-kaavan 2050 ehdotusvaiheen aineiston laadintaan. Vireillä olevaan kaavaan liittyvien toimenpiteiden lisäksi toimialalla edistetään ja seurataan voimassa olevien Satakunnan maakunta-kaavan, Satakunnan vaihemaakunta-kaavan

1 ja Satakunnan vaihemaakunta-kaavan 2 tavoitteiden toteutumista.

Alueiden käytön toimialalla kehitetään maakunta-kaavoitusta erityisesti vaikutusten arvioinnin osalta. Kehittämisen painopisteenä on maakunta-kaavan ilmastovaikutusten arviointi, johon keskitytään osana *Maakunnallisen ilmastotyön laajentaminen vihreän ja oikeudenmukaisen siirtymän hankkeiden edistämiseksi Satakunnassa – Alueelliset innovaatiot ja kokeilut (AIKO)* -hanketta.

Aiempiä vuosina on kehitetty ja yhtenäistetty maakunta-kaavojen aineistoja yhteistyössä muiden maakuntien kanssa. Kehitettyä HAME-mallia testataan ja kehitetään valtakunnalliseen kaavatietomalliin sopivaksi Varsinais-Suomen liitossa toteutettavassa Maakunta-kaavan kumppanitestausta -hankkeessa, jossa Satakuntaliitto on muiden maakuntaliittojen tapaan mukana seuraamassa testausta.

Merialuesuunnittelu

Merialuesuunnittelussa alueiden käytön toimialan vuoden 2024 keskeisenä toimenpiteenä on osallistuminen Euroopan meri-, kalatalous- ja vesiviljelyrahaston Suomen ohjelmasta 2021–2027 rahoitetun *Merialuesuunnittelu – Euroopan vihreän kehityksen ohjelma (MSP-EGD)* -hankkeeseen

yhteistyössä muiden rannikon maakuntaliittojen ja ympäristöministeriön kanssa.

Vuoden 2025 loppuun ulottuvalla hankkeella valmistaudutaan **nykyisten merialuesuunnitelmien päivitykseen**, varmistetaan merialue-suunnittelun integroiminen Euroopan vihreän kehityksen ohjelman tavoiteasetteluun ja toteutetaan nykyisen Suomen Merialuesuunnitelma 2030 seuranta- ja arviointityö ja tuetaan adaptiivisen hallinnan integrointia luontevaksi ja kiinteäksi osaksi merialuesuunnittelua.

Yhteistyössä rannikon maakuntaliittojen ja ympäristöministeriön kanssa osallistutaan kansainvälisiin hankkeisiin, joiden tavoitteena on merialuetta koskevan tietopohjan lisääminen (mm. *eMSP NBSR-hanke*, *MSP-GREEN-hanke*).

Saavutettavuuden edistäminen ja liikennejärjestelmätyö

Satakunnan saavutettavuuden edistämässä alueiden käytön toimialalla keskeisenä toimenpiteenä vuonna 2024 on seudullinen ja maakunnallinen jatkuva liikennejärjestelmätyö, jossa pyritään seuraamaan ja edistämään Satakunnan liikennejärjestelmäsuunnitelman tavoitteita.

Alueiden käytön toimiala osallistuu myös käynnistyneen valtakunnallisen liikennejärjestelmäsuunnitelman valmisteluun ja valmistuneen Länsi-Suomen liikennestrategian toimenpideohjelman maakuntien yhteisten toimenpiteiden toteuttamiseen.

Luonnonvarat, ilmastonmuutos ja ympäristöasiat

Alueiden käytön toimiaan tehtävien sisällöissä on nähtävissä käynnissä oleva **energiamurros**, erityisesti uusiutuva energiatuotanto ja vihreään siirtymään liittyvät hankkeet ovat voimakkaasti nousseet esiin. Lisäksi alueiden käytön toimialalla tehtävien vuoden 2024 painopisteenä on luonnonvarojen kestävän käytön edistämien, luonnon

monimuotoisuuden turvaaminen, ilmastonmuutoksen hillintään ja sopeutumiseen sekä hyvän ympäristön turvaamiseen liittyvät asiat.

Maakunnallista ilmastotyötä kehitetään *Maakunnallisen ilmastotyön laajentaminen vihreän ja oikeudenmukaisen siirtymän hankkeiden edistämiseksi Satakunnassa – Alueelliset innovaatiot ja kokeilut (AIKO) -hankkeella*.

Ampumarataverkoston kehittämissuunnitelma

Satakunnan ampumarataverkoston kehittämissuunnitelman toimenpiteitä edistetään vuonna 2024 kutsumalla koolle Satakunnan ampumaratafoorumi. Alueiden käytön toimialalla seurataan ampumarataverkoston kehittämissuunnitelman ajantasaisuutta erityisesti suhteessa hallitusohjelman tavoitteisiin.

Yhteistyö ja yhteyksien edistäminen

Alueiden käytön toimiala pitää resurssien puitteissa vakiintuneiden yhteistyöryhmien (*Satakunnan aluesuunnittelun yhteistyöryhmä*, *Satakunnan luontoselvitystyön yhteistyöryhmä*, *Satakunnan suurpetoyhteistyöryhmä*, *liikennejärjestelmätyöryhmät*, *Satakunnan ympäristökasvatuksen yhteistyöryhmä*) toimintaa käynnissä ja osallistuu muiden tahojen järjestämiin yhteistyöryhmiin (mm. *Varsinais-Suomen ELY-keskuksen yhteistyöfoorumi*, *Satakunnan kulttuuriympäristötyöryhmä*, *Kokemäenjoen vesistöalueen tulvaryhmä*, *SATAVESI-ohjelman ohjausryhmä ja vesistöryhmät*, *Niinisalon ampuma- ja harjoitusalueiden yhteistoimintaryhmä*, *Satakunnan riistaneuvosto*).

Pääpaino vuonna 2024 on maakuntakaavan ja merialuesuunnittelun prosessien osallistumiseen ja vuorovaikutukseen liittyvässä yhteistyössä ja erityisesti merialuesuunnittelun yhteistyön kehittämisessä ja edistämässä alueellisella, kansallisella ja kansainvälisellä tasolla.

TAVOITE 2024	TOIMENPITEET
Maakunnan suunnittelu	
1. Maakuntakaavan laadinta, pitämisen ajan tasalla ja kaavan kehittämisen	Satakunnan maakuntakaavan 2050 valmisteluvaiheen aineiston laatiminen yhteistyössä kuntien, viranomaisten ja sidosryhmien kanssa
2. Maakuntakaavan toteuttamisen edistäminen	Laaditaan riittävät tutkimukset ja selvitykset maakuntakaavan laadintaa varten Satakunnan maakuntakaavan 2050 valmisteluvaiheen vuorovaikutusmenettelyjen toteuttaminen ja kehittäminen

3. Maakunnan suunnittelun edellyttämien alueiden käytön, alue- ja yhdyskuntarakenteen, rakennetun ympäristön sekä kulttuuri- ja luonnonympäristön tilan ja kehityksen seuranta	Satakunnan maakuntakaavan 2050 vaikutusten arvioinnin kehittäminen Seurataan kansallista valmistelua maankäytön suunnittelun digitaalisista ratkaisuksista ja osallistutaan maakuntakaavan tietomallin kehittämistyöhön Edistetään Satakunnan maakuntakaavan, Satakunnan vaihemaakuntakaavan 1 ja Satakunnan vaihemaakuntakaavan 2 toteuttamista yhteistyössä kuntien, viranomaisten ja sidosryhmien kanssa Satakunnan maakunnan alue- ja yhdyskuntarakenteen tilaa ja kehitystä seurataan tilasto- ja paikkatietoaineistojen avulla
Merialuesuunnittelu	
4. Merialuesuunnitelman laatiminen yhteistyössä rannikon maakuntien liittojen kanssa	Suomen Merialuesuunnitelman 2030 seuranta- ja arviointityön käynnistäminen ja tietopohjan vahvistaminen suunnitelman päivittämiseksi
5. Merialuesuunnitelmien ajantasaisuuden tarkastelu	Merialueen suunnittelua tehdään yhteistyössä rannikon maakuntien liittojen ja ympäristöministeriön kanssa Merialuesuunnitteluun liittyvien vuorovaikutusmenettelyjen toteuttaminen
Saavutettavuuden edistäminen ja liikennejärjestelmätyö	
6. Maakunnan liikennejärjestelmäsuunnittelun yhteistyön johtaminen ja suunnitelman yhteensovittaminen muiden suunnitelmien kanssa	Koordinoidaan jatkuvaa liikennejärjestelmätyötä yhteistyössä ELY-keskuksen kanssa Liikennejärjestelmäsuunnitelman toteutumisen seuranta seurantamittariston avulla ja suunnitelman ajantasaisuuden arviointi
7. Ylimaakunnallinen ja alueellinen liikennejärjestelmätyö	Länsi-Suomen liikennestrategian seurantaryhmän työskentelyyn ja ylimaakunnallisiin yhteistyöhankkeisiin osallistuminen
8. Suunnitelmien yhteensovittaminen valtakunnallisen liikennejärjestelmäsuunnitelman kanssa	Seurataan valtakunnallista liikennejärjestelmäsuunnitelmatyötä ja osallistutaan työn valmisteluun
9. Laajakaistayhteyksien kehittäminen	
Luonnonvarat, ilmastonmuutos ja ympäristöasiat	
10. Suunnittelun yhteistyön edistäminen ja suunnittelun yhteensovittaminen maakunnan muun suunnittelun kanssa: -Luonnonvarojen kestävä käyttö -Ilmastomuutoksen hillintä ja siihen sopeutuminen -Laadukas elinympäristön tila	Luonnonvarojen käyttöön liittyviin kuntien, viranomaisten ja muiden tahojen kokouksiin, työryhmiin ja hankkeisiin osallistuminen Satakunnan ilmastotyön kehittäminen ja ilmastonmuutoksen hillintään ja sopeutumiseen liittyviin hankkeisiin ja työryhmiin osallistuminen Laadukasta elinympäristön tilaa koskeva suunnittelyyhteistyö kuntien, viranomaisten ja sidosryhmien kanssa Edistetään luonnonvarojen kestävästä käytöstä ja ilmastomuutoksen hillintää ja siihen sopeutumista sekä laadukasta elinympäristön tilaa maakuntakaavoituksessa, merialuesuunnittelussa ja muussa alueiden käytön suunnittelussa
Ampumarataverkoston kehittämissuunnitelma	
11. Ampumarataverkoston kehittämissuunnitelman laatiminen	Satakunnan ampumarataverkoston kehittämissuunnitelman toteuttamisen edistäminen
12. Ampumarataverkoston ajantasaisuuden arviointi	Satakunnan ampumaratojen nykytilaselvityksen ja kehittämissuunnitelman ajantasaisuuden arviointi
Yhteistyön ja yhteyksien edistäminen	
13. Yhteistyön edistäminen kuntien, viranomaisten ja sidosryhmien sekä maakuntien liittojen välillä	Järjestetään yhteistyöryhmien kokoukset ja pidetään yllä jatkuvaa vuorovaikutusta Osallistutaan alueiden käytön toimialaan liittyviin kuntien, viranomaisten ja sidosryhmien sekä muiden maakuntaliittojen yhteistyöryhmiin, hankkeisiin ja keskustelutilaisuuksiin
14. Maakunnan kansallisten ja kansainvälisten yhteyksien edistäminen	Osallistutaan alueiden käytön toimialaa koskeviin kansainvälisiin ja kansallisiin hankkeisiin ja yhteistyöhön yhdessä muiden rannikkomaakuntien liittojen kanssa

Hallintopalvelut

Hallintopalveluissa vastaamme sujuvista tukipalveluista ja toiminnallisissa tavoitteissamme heijastuu koko liiton toiminnan ja henkilöstön hyvinvoinnin turvaamisen näkökulma. Uutena tehtävänä vuonna 2022 ovat tulleet vastuut aluekehitysrahoituksen maksatustehtävistä.

Syksyllä 2023 aloitettiin liiton oman toimintastrategian laatiminen ja talousarviovuosi on tärkeä näiden yhteisten linjausten konkretisoimisessa ja viemisessä osaksi toimialueiden, tiimien ja henkilöiden omia tavoitteita ja niiden seuranta.

Hallintopalveluiden tavoitteet liittyvät pääosin liiton sisäisten palvelujen kehittämiseen ja ohjeiden sekä toimintamallien ajantasaisuuteen. Sähköisiä toimintamalleja kehitetään ja varmistetaan vastaavuus niin lainsäädännön, tietoturvan kuin sujuvuudenkin näkökulmasta. Erityisesti riskienhallinnan ja tietoturvan näkökulmaa pyritään ohjaamaan osaksi päivittäistä toimintaa. ICT:n osalta palvelutuottajana on VSP Oy ja talous- ja henkilöstöhallinnon osalta Sarastia Oy.

Viestinnän osalta jatketaan sähköisten kanavien hyödyntämistä ja sisäisen viestinnän kehittämistä.

Henkilöstö ja toimitilat

Satakuntaliitossa on 22 vakituisessa työ- tai virkasuhteessa olevaa työntekijää. Määräaikaisissa työtehtävissä on talousarviossa varauduttu viiden jo työsuhteessa olevan henkilön palkkoihin. Näistä kaksi toimii hankkeissa, kaksi aluekehitysrahoituksen teknisellä tuella ja yksi tukee maakuntakaava-prosessia. Uusien tehtävien osalta Satakuntaliitto pyrkii oman toiminnan tehostamisella löytämään tarvittavat resurssit.

Henkilöstön osalta työn kuormittavuudessa nousi yksilötasolla joitain huolestuttavia tuloksia loppukevällä toteutetussa työtyytyväisyyskyselyssä. Työhyvinvoinnin ja psykososiaalisen kuormituksen riskit on tunnistettu organisaatiossamme ja talousarviovuonna jatketaan työhyvinvoinnin kehittämistä yhteistyössä mm. työterveyspalvelut tuottavan Terveystalon kanssa.

Satakuntaliitto on toiminut pitkään samoissa Renoirilta vuokratuissa tiloissa Puuvillassa. Lisäksi liitto omistaa Teljäntorilla 620 m² toimistotilan, joka on vuokrattu Porin kaupungille. Teljäntorin kiinteistön korjausvelka on huomattava ja yhtiössä on aloitettu keräämään rahoitusta tulevaan peruskorjaukseen. Tilojen tarkoituksenmukaisuutta tullaan tarkastelemaan kokonaisuutena lähivuosina, kun määräaikainen vuokrasopimus Renoirin kanssa loppuu.

Luottamushenkilöhallinto

Satakuntaliiton luottamushenkilöhallinto koostuu:

- **maakuntavaltuustosta**, joka on ylin päätävä elin ja siihen valitaan kunnallisvaalikaudeksi 52 jäsentä
- **maakuntahallituksesta**, joka vastaa liiton käytännön toiminnasta ja hallinnosta ja siinä on 13 jäsentä. Maakuntahallitus on asettanut lisäksi toimikaudekseen mm. **maakunnan yhteistyöryhmän** (MYR, perusta aluekehityslaisissa), **maakuntastrategia- ja kaavatoimikunnan ja kehittämistoimikunnan**
- **tarkastuslautakunnasta**, joka valvoo liiton toiminnalle asettamien tavoitteiden toteutumista ja siihen kuuluu viisi jäsentä.

Hallintopalvelut vastaavat toimielinten kokousprosesseista sekä päätösten toimeenpanosta ja pyrkii kehittämään niitä käyttäjätavalliseksi ja sujuviksi. Aluekehitys vastaa MYRin sihteeritehtävistä.

TAVOITE	TOIMENPITEET
1. Sujuvat henkilöstö- ja taloushallinnon prosessit yhteistyössä palveluntuottajan kanssa	- toimiston yhteisten toimintamallien täsmentäminen lean- ajattelun pohjalta - kannustetaan ja opastetaan teamsin käyttöön
2. Varmistetaan, että kirjaamo, arkistointi ja asiakirjahallinto toimivat lain uudet velvoitteet huomioiden	- aloitetaan tiedonohjaussuunnitelman (TOS) päivitys yhdessä toimialueiden kanssa; määritellään asioiden käsittelyvaiheet ja toimenpiteet ja valmistaudutaan sähköiseen arkistointiin esimerkiksi osana Kansallisarkiston projektia alkaen 2025
3. Varmistetaan, että ICT palvelujen käyttö on sujuvaa ja tietosuojalainsäädännön mukaista.	- seurataan säännöllisesti palaverissa Sarastian ja VSP:n palveluiden toimivuutta ja kehitetään niitä yhteistyössä - sisäisen viestinnän kehittäminen ja intranetin käyttöönotto - varmistetaan, että tietoturvakannauksessa 2023 tulleet konkreettiset tietoturvatyötoimenpiteet ja -ohjeistus ovat ajan tasalla
4. Kehitetään ja järjestetään työkykyä ylläpitävää toimintaa	- määritellään työhyvinvoinnin tavoitteet ja resursointi - tiivistetään yhteistyötä työterveyshuollon kanssa ja panostetaan ennaltaehkäisevää toimintaa - mietitään keinoja, miten voidaan aktivoida henkilökuntaa liikuntaan ja yhteisöllisyyteen
5. Vastataan välittävän toimielimen maksatusten oikeellisuudesta ja sujuvuudesta	- Sujuva kommunikaatio hallintoviranomaisen ja hanketoteuttajien kanssa HVJ - kuvauksessa määritellyillä kriteereillä, maksatuksen resurssin ja osaamisen vahvistaminen toisella tekijällä
6. Maakuntaliiton oman strategisen suunnittelun järkevöittäminen	-maakuntaliiton strategian jalkauttaminen toimialojen, tiimien ja henkilöiden omiin tavoitteisiin ja niiden seuranta
7. Riskienhallinta osana toiminannon suunnittelua	- riskienhallinta osaksi tiimien suunnittelu- ja seurantaprosesseja
8. Valtion palveluverkko- ja toimitilauudistuksen alueellinen suunnitelma Satakuntaan	- koordinoimme alueellista projektiryhmää, jonka tehtävänä on laatia alueellinen suunnitelma palvelu- ja toimitilaverkon osalta tietyn rakenteen mukaisesti vuoden 2024 aikana

Riskienhallinta

Sisäisen valvonnan ja riskienhallinnan ohjeistus päivitetään syksyn 2023 aikana, jossa kuvataan tarkemmin arviointiprosessia ja liiton sisäisen valvonnan ja riskienhallinnan periaatteita. Talousarvioprosessin osana arvioidaan vuosittain toimintaympäristössä ja omassa toiminnassa tapahtuneita muutoksia ja sen pohjalta määritellään keskeiset riskit, niiden merkittävyys ja todennäköisyys, hallintatoimenpiteet ja vastuutaho.

Työsuojelutarkastuksen yhteydessä on arvioitu 2022 psykososiaaliset riskit, joiden päivitystarve käydään läpi samassa yhteydessä. Tietoturvakartoitus on tehty keväällä 2023 ja sen pohjalta tehdyt suositukset käydään läpi tietosuojatyöryhmässä yhdessä tietosuojavastaavan ja ICT - palvelujen tuottajan kanssa (VSP).

4. Talousyhteenveto ja -taulukot

Yleisperustelut

Talousarvion valmistelun lähtökohta rakentuu kuntatalouden kannalta haasteelliseen aikaan, kun talouden näkymissä on lyhytaikaisen lievän taantuman merkkejä. Inflaation ja valtakunnallisten palkkaratkaisujen vuoksi talousarvio on laadittu keväällä maakuntahallituksen ja kuntajohtajien kanssa sovitus 4 % kuntien maksuosuuksien korotukselle. Korotus tuo 95 600 euroa lisää, josta valtaosa eli noin 80 000 euroa menee valtakunnallisten työ- ja virkaehtosopimusten mukaisesti palkankorotuksiin. Myös palvelutuottajat ovat ilmoittaneet hinnankorotuksistaan.

Satakuntaliitto pyrkii hakemaan säästöjä omaa toimintaansa tehostamalla, jotta tärkeä panostus maakunnan brändityön aloittamiseen voidaan aloittaa. Brändityö tullaan jaksottamaan kahdelle vuodelle, jolloin ensimmäisenä vuonna osallistetaan maakunnan toimijoita mukaan päättämään, mistä Satakunta on tunnettu. Suunnitteluvaiheen jälkeen varsinaiseen toteutukseen kerätään erillisiä rahoitusta.

Rakennerahastokauden lähdettyä kunnolla käyntiin on maksatustarkastusten lukumäärä myös kasvamassa ja toisen maksatustarkastajan resurssi haetaan omaa toimintaa tehostamalla.

Myös alueiden käytön osalta merialuesuunnittelu ja maakuntakaavaprosessin samanaikaisuus aiheuttaa työmäärän ja ostopalvelujen kasvua. Aluekehityksen ja hallintopalveluiden osalta välittävänä organisaationa toimiminen on lisännyt työmäärää, mutta teknisellä tuella saadaan kuitenkin katettua vain osa palkoista, osan jäädessä maakunnan perusrahoituksella katettavaksi.

Satakuntaliiton talousarvio jakaantuu neljään eri osaan:

- luottamusmieshallinto
- varsinainen toiminta (aluekehitys, alueiden käyttö, hallintopalvelut, edunvalvonta)
- aluekehitysrahastojen välittävien viranomaisten saama tekninen tuki
- liiton omat projektit

Vertailtaessa edellisiin vuosiin on koko Satakuntaliiton talouden kannalta merkittävä muutos hyvinvointialueuudistukseen liittyvä valmistelu, joka on vahvistanut tulopohjaa mm. johtavien viranhaltijoiden osallistuttua valmisteluun. Toinen tekijä, joka näkyy vuoden 2023 taloudessa, on taaseen ylijäämistä tehty 300 000 lahjoitus tohtori-koulutukseen Satakunnan Korkeakoulusäätiölle.

Talousarvio 2024

TULOT: Maakuntaliittojen toiminnan merkittävin osuus rahoitetaan kuntien maksuosuuksilla (myyntituotoissa) yhteensä 2,39 milj. euroa. Kasvua kuntarahoitusosuuteen 4 %. Omien projektien osalta näkyy 23,3 prosentin lasku, kun SataSote hankkeiden osuus on päättyneet keväällä 2023. Muissa toimintatuotoissa on mm. Teljäntorin vuokratulot.

MENOT: Toimintakuluista merkittävä osa tulee henkilöstökuluista, joissa on kasvua valtakunnallisen virka- ja työehtosopimuksen mukaisesti n. 4 %. Säästöjä on pyritty hakemaan henkilöstön toimenkuvia tarkastelemalla, jotta uusiin tehtäviin ei tarvitse viestintää lukuun ottamatta palkata lisähenkilöitä.

Maakunnan brändityön käynnistämisen suunnitteluvaiheen on varattu määrärahaa palveluiden ostoihin. Sen lisäksi määrärahaa on paljon pitkiä sopimuksia, joiden avulla varmistetaan esimerkiksi WFEOn Brysselin toimiston palvelut ja ulkoistetut henkilöstö-, talous- ja ict- palvelut. Näiden lisäksi valmisteilla olevaan maakuntakaavaan liittyviin selvityksiin, merialuesuunnitteluun ja maakuntaohjelman arviointiin on varattu määrärahaa sekä joihinkin pienempiin ajankohtaispalveluksiin.

YHTEENVETONA voidaan todeta, että talousarvio on menojen ja tulojen osalta tasapainossa. Talousarviossa toimintakulut ovat yhteensä 2,9 milj. euroa, joka on samalla tasolla, kuin aikaisempien vuosien talousarviot. Vuoden 2022 tilinpäätökseen verrattaessa on huomioita etäkokousten ja -tapaamisten tuoma merkittävä kustannussäästö matkakustannuksissa.

Maakuntavaltuuston hyväksymä talousarvio toimii käyttösuunnitelmana. Talousarvion sitovuustaso on Satakuntaliitto yhteensä vuosikatteen osalta.

Investointi- ja rahoitusosa

Satakuntaliitolla ei ole investointihankkeita suunnitelmakaudella 2024-2026. Satakuntaliitolla ei myöskään ole lyhyt- tai pitkäaikaisia lainoja tai antolainoja.

Satakuntaliitto yhteensä:

TALOUSARVIO 2024	TP 2022	TA 2023	TAE 2024	Kasvu %
TOIMINTATUOTOT	2 848 813	2 878 156	2 898 330	0,7%
Myyntituotot	2 396 401	2 390 000	2 492 000	4,3%
Tuet ja avustukset	320 976	355 550	272 713	-23,3%
Muut toimintatuotot	131 436	132 606	133 617	0,8%
TOIMINTAKULUT	-2 815 333	-3 184 157	-2 904 330	-8,8%
Henkilöstökulut	-1 899 711	-1 919 431	-1 995 272	4,0%
Palvelujen ostot	-622 099	-665 195	-625 320	-6,0%
Aineet, tarvikkeet ja tavarat	-26 205	-28 421	-18 000	-36,7%
Avustukset	0	-303 400	0	-100,0%
Muut toimintakulut	-267 318	-267 710	-265 738	-0,7%
TOIMINTAKATE	33 480	-306 000	-6 000	
RAHOITUSTUOTOT JA -KULUT	-334	6 000	6 000	0%
VUOSIKATE	33 146	-300 000	0	

Luottamushenkilöhallinto:

Tilin nimi	TP 2022	TA 2023	TAE 2024
TOIMINTAKULUT	-96 311	-421 243	-112 294
Henkilöstökulut	-61 002	-74 345	-74 394
Palvelujen ostot	-29 088	-40 998	-34 900
Avustukset	0	-303 400	0
Muut toimintakulut	-6 221	-2 500	-3 000
TOIMINTAKATE	-96 311	-421 243	-112 294

Varsinainen toiminta:

Tilin nimi	TP 2022	TA 2023	TAE 2024
TOIMINTATUOTOT	2 478 545	2 500 920	2 577 933
Myyntituotot	2 396 401	2 390 000	2 492 000
Tuet ja avustukset	7 394	35 000	5 000
Muut toimintatuotot	74 750	75 920	80 933
TOIMINTAKULUT	-2 220 435	-2 232 098	-2 343 323
Henkilöstökulut	-1 396 918	-1 401 177	-1 536 023
Palvelujen ostot	-539 269	-560 000	-544 000
Aineet, tarvikkeet ja tavarat	-25 971	-20 921	-18 000
Muut toimintakulut	-258 277	-250 000	-245 300
TOIMINTAKATE	258 111	268 822	234 610

Projektien rahoitus ja tekninen tuki

PROJEKTIT. Satakuntaliiton toteuttamaan kahteen hankkeeseen varataan 165 714 euroa, josta liiton omarahoitusosuus on 25 143 euroa (15,2%). Ilon ja valon Satakunta on opetus- ja kulttuuriministeriön kaksi vuotinen hanke (2023-24). Vihreän siirtymän hanke on jatkoa aiemmalle ilmastohankkeelle (1.6.2023-28.2.2025).

Aikaisempien vuosien tapaan taseen ylijäämien käytöstä ehdotetaan, että niitä voidaan käyttää mahdollisten uusien Satakuntaliiton omien hankkeiden omarahoitukseen.

TEKNINEN TUKI. Aluekehitysvarojen talousseuranta toteutuu erillisen järjestelmän kautta (alkaneella ohjelmakaudella EURA 2021), eivätkä ne näy liiton tuloslaskelmassa vaan taseessa toimeksiantojen varoina. Aluekehitysrahastojen välittävien viranomaisten saama tekninen tuki kattaa noin puolet kustannuksista. Satakuntaliitto laskuttaa erillisen sopimuksen mukaisesti Länsi-Suomen koordinaatiosta Pirkanmaan, Keski-Suomen, Pohjanmaan ja Etelä-Pohjanmaan liittoja.

Tekninen tuki:

Tilin nimi	TP 2022	TA 2023	TAE 2024
TOIMINTATUOTOT	232 073	182 736	179 826
Tuet ja avustukset	175 388	126 050	127 142
Muut toimintatuotot	56 686	56 686	52 684
TOIMINTAKULUT	-315 285	-285 816	-282 999
Henkilöstökulut	-303 971	-246 306	-264 668
Palvelujen ostot	-6 309	-24 300	-12 893
Muut toimintakulut	-4 859	-15 210	-5 438
TOIMINTAKATE	-83 212	-103 079	-103 173

Projektit

Tilin nimi	TP 2022	TA 2023	TAE 2024
TOIMINTATUOTOT	138 194	194 500	140 571
Tuet ja avustukset	138 194	194 500	140 571
TOIMINTAKULUT	-183 303	-245 000	-165 714
Henkilöstökulut	-137 820	-197 603	-120 187
Palvelujen ostot	-47 433	-39 897	-33 527
Aineet, tarvikkeet ja tavarat	-88	-7 500	0
Muut toimintakulut	2 038	0	-12 000
TOIMINTAKATE	-45 109	-50 500	-25 143

Taloussuunnitelma 2024-2026

Tilin nimi	TP 2022	TA 2023	TAE 2024	2025	2026
TOIMINTATUOTOT	2 848 813	2 878 156	2 898 330	2 771 335	2 757 759
Myyntituotot	2 396 401	2 390 000	2 492 000	2 492 000	2 492 000
Tuet ja avustukset	320 976	355 550	272 713	145 718	132 142
Muut toimintatuotot	131 436	132 606	133 617	133 617	133 617
TOIMINTAKULUT	-2 815 333	-3 184 157	-2 904 330	-2 755 586	-2 738 616
Henkilöstökulut	-1 899 711	-1 919 431	-1 995 272	-1 887 055	-1 875 085
Palvelujen ostot	-622 099	-665 195	-625 320	-596 793	-591 793
Aineet, tarvikkeet ja tavarat	-26 205	-28 421	-18 000	-18 000	-18 000
Avustukset	0	-303 400	0	0	0
Muut toimintakulut	-267 318	-267 710	-265 738	-253 738	-253 738
TOIMINTAKATE	33 480	-306 000	-6 000	15 749	19 143
RAHOITUSTUOTOT JA -KULUT	-334	6 000	6 000	6 000	6 000
VUOSIKATE	33 146	-300 000	0	21 749	25 143
TILIKAUDEN TULOS	33 146	-300 000	0	21 749	25 143

Jäsenkuntien maksuosuudet vuonna 2024

Jäsenkuntien maksuosuudet määritellään perussopimuksen mukaan talousarviovuotta edeltävänä vuonna valmistuneen verotuksen kunnallisvero- ja yhteisöverokertymien mukaisessa suhteessa.

Taulukossa on ennakkotietojen perusteella lasketut maksuosuudet (desimaalien pyöristyksen vuoksi loppusummat eivät täysin täsmää). Varsinaiset maksuosuudet määritellään verohallinnon lopullisen laskelman perusteella.

	Maksuunpantu kunnallisvero	Muu-tos %	Osuus yhteisöverosta	Muutos %	Maksu-osuus	4% korotus, ero v. 2023
Satakunta yht	21 811 607 210	3,9 %	2 719 801 630	-16,0 %	2 485 600	95 600
Eura	41 686 332	2,0 %	3 266 857	-20,8 %	127 190	4 864
Eurajoki	31 428 378	0,5 %	2 981 956	-22,8 %	99 340	3 776
Harjavalta	26 306 404	2,1 %	11 063 355	-11,2 %	107 824	3 950
Huittinen	32 059 299	3,4 %	3 375 935	-12,3 %	98 646	3 887
Jämijärvi	5 322 805	2,2 %	427 810	-19,6 %	16 207	601
Kankaanpää	40 943 142	2,3 %	4 769 193	-16,5 %	129 231	4 885
Karvia	5 902 665	3,4 %	858 611	-24,5 %	19 360	752
Kokemäki	23 700 734	3,2 %	1 842 200	-14,2 %	70 962	2 682
Merikarvia	8 781 719	0,1 %	1 470 660	-60,5 %	35 238	1 279
Nakkila	19 193 990	4,7 %	891 440	-14,8 %	54 863	2 169
Pomarkku	6 119 131	2,2 %	808 154	-22,3 %	19 865	756
Pori	309 833 908	3,3 %	23 701 203	-11,6 %	924 439	36 048
Rauma	163 185 503	-2,4 %	18 092 486	-30,9 %	546 794	20 910
Siikainen	3 576 019	2,0 %	841 144	-25,3 %	13 098	503
Säkylä	25 114 957	1,8 %	2 030 364	-7,2 %	75 954	2 891
Ulvila	49 801 684	3,2 %	3 456 718	-3,3 %	146 589	5 647

OIKAISUVAATIMUSOHJEET JA VALITUSOSOITUS

MUUTOKSENHAKUKIELLOT

Kieltojen perusteet

Seuraavista päätöksistä ei saa tehdä kuntalain 136 §:n mukaan oikaisuvaatimusta eikä kunnallisvalitusta, koska päätös koskee vain valmistelua tai täytäntöönpanoa.

Pykälät 79-84, 87, 89-91

Koska päätöksestä voidaan tehdä kuntalain 134 §:n 1 mom. mukaan kirjallinen oikaisuvaatimus, seuraaviin päätöksiin ei saa hakea muutosta valittamalla.

Pykälät 85, 86, 88

HallintolainkäyttöL 5 §:n/muun lainsäädännön mukaan seuraaviin päätöksiin ei saa hakea muutosta valittamalla.

Pykälät ja valituskieltojen perusteet

OIKAISUVAATIMUSOHJEET

Oikaisuvaatimusviranomaisen ja –aika

Seuraaviin päätöksiin tyytymätön voi tehdä kirjallisen oikaisuvaatimuksen. Viranomaisen, jolle oikaisuvaatimus tehdään, ja osoite (posti / sähköposti)

Satakuntaliitto
Maakuntahallitus
PL 260
28101 PORI
kirjaamo@satakunta.fi

Pykälät 85, 86, 88

Oikaisuvaatimus on tehtävä **14 päivän** kuluessa päätöksen tiedoksisaannista.

Oikaisuvaatimuksen sisältö

Oikaisuvaatimuksesta on käytävä ilmi vaatimus perusteineen ja se on tekijän allekirjoitettava.

Liitetään pöytäkirjaan

Valitusviranomainen ja valitusaika

Seuraaviin päätöksiin voidaan hakea muutosta kirjallisella valituksella. Oikaisuvaatimuksen johdosta annettuun päätökseen saa hakea muutosta kunnallisvalituksin vain se, joka on tehnyt oikaisuvaatimuksen. Mikäli päätös on oikaisuvaatimuksen johdosta muuttunut, saa päätökseen hakea muutosta kunnallisvalituksin myös asianosainen sekä kunnan jäsen.

Valitusviranomainen, osoite ja postiosoite	Turun hallinto-oikeus PL 32, 20101 Turku	Valitusaika 30 päivää
Kunnallisvalitus, pykälät	Valituksen voi tehdä myös hallinto- ja erityistuomioistuinten asiointipalvelussa osoitteessa https://asiointi2.oikeus.fi/hallintotuomioistuimet	Valitusaika () päivää
Hallintovalitus, pykälät		
Muu valitusviranomainen, osoite ja postiosoite	Pykälät	Valitusaika () päivää () ()

Valitusaika alkaa päätöksen tiedoksisaannista.

Valituskirja

Valituskirjassa on ilmoitettava

- valittajan nimi, ammatti, asuinkunta ja postiosoite
- päätös, johon haetaan muutosta
- miltä kohdin päätökseen haetaan muutosta ja mitä muutoksia siihen vaaditaan tehtäväksi
- muutosvaatimuksen perusteet.

Valituskirja on valittajan tai muun laatijan omakätisesti allekirjoitettava. Jos ainoastaan laatija on allekirjoittanut valituskirjan, siinä on mainittava myös laatijan ammatti, asuinkunta ja postiosoite.

Valituskirjelmään on liitettävä päätös, josta valitetaan, alkuperäisenä tai viran puolesta oikeaksi todistettuna jäljennöksenä sekä todistus siitä, päivästä, josta valitusaika on luettava.

Valituskirjojen toimittaminen

Valitusasiakirjat on toimitettava valitusviranomaiselle ennen valitusajan päättymistä. Omalla vastuulla valitusasiakirjat voi lähettää postitse tai lähetin välityksellä. Postiin valituskirjat on jätettävä niin ajoissa, että ne ehtivät perille ennen valitusajan päättymistä.

Valituskirjelmät voi toimittaa: myös nimi, osoite ja postiosoite: nimi, osoite ja postiosoite	Pykälät
Valituskirjat on toimitettava ¹⁾ nimi, osoite ja postiosoite	Pykälät

Lisätietoja

Tuomioistuinten ja eräiden oikeushallintoviranomaisten suoritteista perittävistä maksuista lain (1455/2015) nojalla muutoksenhakijalta peritään oikeudenkäyntimaksua hallinto-oikeudessa 260 euroa.

Yksityiskohtainen oikaisuvaatimusohje/valitusosoitus liitetään pöytäkirjanotteeseen

¹⁾ Jos toimitettava muulle kuin valitusviranomaiselle.